

ISUS MATEJEVA EVANĐELJA I TORA

Jacob NEUSNER, *Rabin razgovara s Isusom*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2010., 226 str.

Kad pročitate ovu knjigu, s ushićenjem vam dolaze misli 'nevjerojatno ali istinito'. Jedan židovski rabin našega vremena vraća se među Isusove učenike i s nevjerojatnom pozornošću i znatiželjom sluša Isusov nauk i stavlja ga uz bok Mojsijeve Tore. Traži podudarnosti Isusova učenja s Torom koje u mnogočemu nalazi, ali zapaža i različitosti koje ga duboko potresaju te se zbog toga ne može odlučiti „slijediti Isusa“ s njegovim učenicima. No unatoč svemu Isusa istinski poštuje kao učitelja, mudraca i proroka i nada se da će oni koji su ga prihvatili i vjeruju da je on obećani Mesija nakon njegovih razmišljanja biti bolji kršćani a isto tako i Židovi koji ostadoše vjerni učenju Tore biti još bolji vjernici Židovi (s. 21). Dok se s Isusom rastaje kao prijatelj (s. 217.), J. Neusner se nada da će ove njegove rasprave s Isusom pomoći razvijanju nužnog dijaloga i tolerancije između kršćana i Židova (s. 37.). „Ovo je knjiga o susretu dviju vjera“ (s. 59.). Papa Benedikt XVI. u svojoj knjizi „*Isus iz Nazareta*“ (Verbum, Split, 2007.) izjavio je da je ovo „najvažnija knjiga za židovsko-

kršćanski dijalog u zadnjem desetljeću“. U Neusnerovoj raspravi s Isusom zamjetljiva je „posvećena iskrenost, detaljna analiza, poštovanje za drugu stranu zajedno s brižljivo utemeljenom vjernošću prema vlastitom stajalištu“ (*Isus iz Nazareta*, s. 84.).

Jacob Neusner je poznati židovski znanstvenik judaistike i rabin u SAD-u. Rođen je 1932. u Connecticutu. Školovao se na vodećim sveučilištima poput Harvarda, Oxforda i Kolumbije. Napisao je više od 950 stručnih naslova, većih i manjih knjiga, među kojima su i prijevodi Talmuda te deseci stručnih djela o židovstvu i rabinizmu. U ovoj knjizi on priznaje da je odrastao u „svijetu dobre volje“ i da je svoje stručno zanimanje za judaizam ostvario zahvaljujući „akademskom svijetu proučavanja religije... protestanata i katolika koji su željeli da židovska religija bude zastupljena na sveučilištu pa su omogućili osobi mog predanja i poziva da poučava“ (s. 33.). Zahvalan za religiozni duh dijaloga i tolerancije zapisao je: „katoličko i protestantsko kršćanstvo podjednako dovelo je u moj život ljude čija su ih religiozna vjerovanja navela da poštuju moju religiju i žele saznati više o njoj“. I zato im uzvraća nastojanjem „voditi dijalog s njom“ (s. 35.). Knjiga je u cjelini dijaloška rasprava s Bogom Tore i s Isusom iz Nazareta.

Autor je knjigu napisao u

obliku deset rasprava s povijesnim Isusom iz Nazareta koji se pojavio kao učitelj – *rabbi* – u Galileji. Neusner ističe da se kao Židov opredjeljuje za oblik rasprave jer „Bog Tore – očekuje da s njim raspravljamo“ (s. 47.). U židovstvu „rasprava je oblik službe Božje, kao i molitva ... temeljena na poštovanju drugoga i omogućena zajedničkim premisama“ (s. 47.). Tako autor u naslovu poglavlja postavlja teme zajedničkim premisama za raspravu; tu se naslove iz nauka Tore i Isusove tore (autor Isusov nauk [toru] uvijek označava malim slovom *t* koji uspoređuje s Mojsijevom Torom). Tako se fiktivno unosi kao ravnopravan partner u raspravi s Isusom. Njega interesira povijesni Isus kao novi učitelj, a ne Pavlov Krist vjere prve Crkve. Zato svoje rasprave temelji na Matejevu evanđelju koje je i pisano od Židova za obraćene Židove. Ivanovo evanđelje on smatra djelom koje je raspaljivalo mržnju na Židove, a što je već djelo prve progonjene Crkve. Matejevo evanđelje za Neusnera „omogućava da čujemo kao novo i divno ono što je nekoć izgledalo očito i samo po sebi jasno“ (s. 42.). Matej predstavlja Isusa kao pravog učitelja istine. A istina je prema Neusneru „Tora“ koja označava Božju objavu Mojsiju na brdu Sinaju (s. 43.). I prema autoru „Tora je pravovaljan kriterij istine“ (s. 45.) u raspravi s Isusom. I Neusner tvrdi, na te-

melju Matejeva evanđelja, kako piše i D. H. Akenson, u predgovoru engleskom izdanju knjige, da Isus „nije dobro razumio Toru“ (s. 14.). Ali pisac već u prvom poglavlju poziva i Židove i kršćane „pođimo zajedno“ i *sine ira et studio* razmišljajmo što uči Tora i kako je Isus živi i tumači. On jasno kaže da ovim raspravama „želim potaknuti vjerski dijalog među vjernicima, kršćanima i Židovima podjednako“ (s. 20.).

Autor želi raspravljati s Isusom Matejeva evanđelja kao „praktični Židov“ (drugo poglavlje) i osvijetliti „kako se njegovo učenje slaže s Torom ... jer Isus je eksplicitan u tvrdnji da dolazi ispuniti Toru, a ne ukinuti je“ (s. 44.). Neusner napominje da kao sastavni dio razumijevanja Tore smatra, prema židovskim tradicijama, i Mišnu, odnosno Talmud u kojem je „rasprava izraz štovanja a ne vrijeđanja“ (s. 55.). On s uvažavanjem cijeni Isusa iz Matejeva evanđelja kojega u konačnici kršćani smatraju Kristom, Mesijom, utjelovljenim Bogom. U raspravi odaje mu pisac poštovanje i pridaje ozbiljnu pozornost u raspravi.

U središte rasprave autor stavlja Isusovu tvrdnju da je došao Toru „ne ukinuti, nego ispuniti“ .. i započinje raspravljati Isusov Govor na gori (Mt 5,1 – 7,29). Isus ga na početku oduševljava tvrdnjom „nisam došao dokinuti, nego ispuniti“. Tora, dakle, i dalje

vrijedi kao pravilo života. I Tora i Isus govore o kraljevstvu Božjem već ovdje na zemlji, ali ga potresaju mnoge riječi u blaženstvima „progonili su proroke prije vas“, pa i oni mogu biti sretni ako budu progonjeni „zbog mene“, ne zbog Tore. Isus u ostvarenju kraljevstva Božjega ne stavlja kao najvažniju Toru nego sebe. Za Neusnera Isus prešućuje nužnost Tore da se izgradi „vječni Izrael“, a u središte svojeg nauka *t* govori o pojedinačnom ostvarenju kraljevstva Božjega. Bog je izvor Tore, a sada čujemo „a ja vam kažem“, što zvuči da je Isus sam u prvom planu a ne Tora. Isus tako dovodi u pitanje cjelokupnu tradiciju shvaćanja Tore koja je dana cijelom Izraelu a ne pojedincu.

I u raspravi zapovijedi Tore o poštovanju „Oca svoga i majke svoje“ u Isusovu učenju On je važniji od vršenja te odredbe. „Tko ljubi oca svoga... više nego mene, nije mene dostojan“. U Tori je uvijek važan „mi“ - „Izrael“, cijeli narod, shvaćen kao zajednica obitelji. U Isusovu nauku „ljubav prema njemu važnija je od ljubavi prema obitelji“ (s. 96.). Isus u stvari postavlja zahtjev koji samo Bog postavlja. Matej tako u povijesnom Isusu vidi i Krista vjere, što Neusneru nije prihvatljivo.

I u raspravi o svetkovanju subote (peto poglavlje) autor ističe kako je to bitna odredba Tore za posvećeni život Izraela. „Svetkovanje subote, šabata, nekada i

sada svojstveno je cijelom vječnom Izraelu: po tome je vječni Izrael ono što jest ...“. Ono što je nepodnošljivo u raspravi jest Isusova tvrdnja: „Sin čovječji gospodar je i subote“, a s druge strane On uči da nije došao dokinuti, nego ispuniti. Isus, prema Neusneru, poseže za Božjom vlašću što je neprihvatljivo.

U raspravi o temeljnoj zapovijedi Tore „Sveti budite jer sam svet ja, Jahve Bog vaš“ (Lev 19,1) Isus savršenost svetosti stavlja u savjet „prodaj sve što imaš i idi za mnom“ (Mt 19,21). To je, prema autoru, nespojivo s učenjem Tore o svetosti života. Sav je Izrael pozvan na svetost, a Isus uči da se svetost, savršenost, sastoji u „slijedi me“. Tako Isus stavlja sebe ispred Tore.

I u raspravi s pismoznancima i farizejima Isus se udaljuje od važne uloge svećenika i pismoznanaca u poznavanju i vršenju Tore. Isus poziva, treba ih slušati, ali ne treba se ravnati po njihovim djelima. Stroge Isusove osude pismoznanca, koji vjeruju da provode Toru težeći za svetošću vršenjem propisa Tore, odvrću i Neusnera od Isusa jer se i on smatra učiteljem - rabbi - Tore što on čini s ljubavlju i pobožnošću. Pismoznanci se smatraju suradnicima neba na zemlji, tj. Jahve, koji posvećuje ovaj svijet kroz vjerno vršenje zapovijedi. Tora je definirala Izrael kao kraljevstvo svećenika i sveti narod. Isus sebe

stavlja kao svetijeg od pismoznana i farizeja, što on doživljava kao nevjernost Savezu Božjem kojega je Bog sklopio s Izraelom. To Neusnera začuđuje u Isusovu nauku pa zaključuje: „mi se zapravo sukobljavamo jer i jedni i drugi postavljamo zahtjeve: jedan zahtijeva spasenje na kraju vremena, drugi posvećenje ovdje i sada. Kako ćemo živjeti zajedno?“ (s. 177.).

I u raspravi „put iz Kafarnauma“ neshvatljivo je autoru što Isus tvrdi da će „sinovi kraljevstva biti izbačeni van u tamu“ a „zaposjest će ga mnogi s istoka i zapada...“, što se ne može utvrditi iz Tore, primjećuje Neusner. I odvajanje desetine za potrebe Hrama i svećenika autoru knjige u skladu je s propisima Tore jer se dar uklapa u svetost života „sveti budite...“, a Isus prekorava pismoznance i farizeje što ljudima nameću velike terete, a propuštaju najvažnije u Zakonu: pravednost, milosrđe i vjernost. Isus prema autoru „prihvaća kao gotovu činjenicu da je pravednost u proturječju s obredom“ (s. 190.). Prema Neusneru Isus nije shvatio propise Tore o svetosti koja je vezana i uz propise o žrtvama i prinošenju dara u Hram i za svećenstvo. „Živjeti po zakonima koje je Bog odredio za naše posvećenje. To nama znači biti vječni Izrael“ (s. 209.).

I u zaključnoj raspravi „koliko Tore na koncu“ autor se ne uvjerava kako Isusovo učenje i

Tora mogu ići zajedno. Isus govori o kraljevstvu nebeskom, a zaboravlja nauk Tore o vječnom Izraelu. „On poziva mene, a ja sam dio nas“, vječnog Izraela. Zato se s poštovanjem rastaje od Isusa koji svojim učenicima govori o sutrašnjici a mi o današnjici (s. 222.). Razilaze se kao prijatelji sa željom da i jednoj i drugoj strani bude sretno na putu života.

Knjiga je u cjelini poziv na međureligijski dijalog koji se temelji na poštovanju i uvažavanju drugoga i drukčijeg. „Knjiga donosi dublje razumijevanje židovstva, dotičući se niza konfliktnih pitanja između židovstva i kršćanstva. ... Stoga je tolerantnost i uvažavanje drugog glavna poruka Jacoba Neusnera kao polazište za sve buduće međureligijske dijaloge i rasprave“ (Kotel Da-Don). Neusnerove rasprave s Isusom pomažu i kršćanima „otvoriti oči za veličinu Isusove riječi i za odluku pred koju nas stavlja evanđelje“ (Benedikt XVI. *Isus iz Nazareta*, s. 84.).

Božo Odošić

DVIJE ZNANSTVENE KNJIGE I JEDNA KNJIŽICA O DRINSKIM MUČENICAMA

S. M. Ozana KRAJAČIĆ, *Mariae Juliae Ivanišević et IV sociarum sororum ex Instituto Filiae divinae*